

Lästips för rapporten:

För många tillstånd, bristande tillsyn?

- En rapport om tillståndsprövning och tillsyn av alkoholservering i Västra Götalands Län, 2020.

Mer restaurangtillsyn - för ett tryggare och trevligare nöjesliv

1. Folkhälsan kommer i första hand - Alkohollagen ska värderas högre än näringslivsintressen

Beslut gällande serveringstillstånd kräver att beslutsfattarna och handläggande tjänstepersoner är pålästa inom ämnet. Alkohollagen tillhör grundutbildningen, men också kunskap om varför vi har den alkoholpolitik vi har, samt insikt i att alkohol inte är vilken vara som helst.

I Kalibers (2019) undersökning uppger fler än var tredje tillståndshandläggare att de har utsatts för påverkansförsök från politiker eller andra tjänstepersoner i deras kommun, som vill påverka ett beslut om alkoholtillstånd.

Alkohollagen är en skyddslag (Kaliber 2019; Göteborg stad 2019) vilket gör det extra beklagligt när hälften av alkoholhandläggarna i Kalibers undersökning anger att politikerna i beslut om serveringstillstånd låter intressen från näringslivet gå före alkohollagen.

Vi tror att detta förekommer även i Västra Götaland och ställer oss frågande till om politiska eller näringslivsintressen har påverkat beslut om serveringstillstånd i kommuner som sticker ut på olika sätt, exempelvis i antal serveringstillstånd per 10 000 invånare eller i beviljandet av sena öppettider. (Läs mer i rapporten s. 40, 47)

2. Fler tillsynsbesök - flera besök varje år hos varje tillståndshavare, för ett tryggare och trevligare nöjesliv

Inte ens 20 procent av kommunerna når målet om att genomföra tillsyn minst en gång om året, per varje serveringsställe.

Det ledde till att 362 tillståndshavare i västra Götaland inte fick ett enda tillsynsbesök 2018. Babor (2004, s.324) skriver att tillsyn är avgörande för kvaliteten när det gäller att inte servera berusade kunder samt att serveringsregler och ansvarsförhållanden följs. Mer tillsyn ger ett tryggare och trevligare nöjesliv. (Läs mer i rapporten s. 47)

3. Mer samordnad tillsyn – för mindre hot och mer trygghet

I vår enkät (fråga 29) uppger 23 kommunerna att de gjort samordnad tillsyn tillsammans med någon annan myndighet.

Dock är förekomsten av den begränsad då åtta kommuner anger att de gjort samordnad tillsyn minst 20 procent av tillsynstillfällena.

I Länsrapporten 2018 får vi uppgift om hur många tillsynsbesök som gjorts tillsammans med Polisen (Bild 7). Av Västra Götalands 49 kommuner är det 30 procent (15) av kommunerna som gjort tillsynsbesök tillsammans med polisen. Antal gemensamma besök varierar från ett besök till över 53 gemensamma besök per kommun.

I en enkät av Kaliber (2019) uppger var tredje handläggare att de upplevt hot och våld. Detta förekommer främst i mindre och medelstora städer och samtidigt framkommer det att alkoholhandläggare i mindre kommuner ofta utför tillsyn ensamma.

Vi menar att hot och våld mot tillståndshandläggare inte bara är problematiskt i sig utan även riskerar att påverka tillstånds- och tillsynshantering i negativ utsträckning. Tillsyn bör göras av flera personer och i kommuner med mindre resurser kan en lösning vara att göra tillsynsbesöken tillsammans med andra myndigheter såsom polisen (Läs mer i rapporten s. 39, 40 och 48)

4. Mer inre tillsyn - för att komma åt oseriösa tillståndshavare och minska kriminalitet

Nästan hälften – 21-av kommunerna uppger i Länsrapporten 2018 att de inte genomfört någon inre tillsyn. Inre tillsyn innebär exempelvis att förutsättningar vid tillståndsgivningen fortfarande gäller samt att tillståndshavaren sköter sina skyldigheter när det gäller skatter och avgifter.

Vi ser också att det är inom ekonomi som fler kommuner efterfrågar fler åtgärder för att förbättra tillsynen.

I Länsrapporten 2018 svarar 35 kommuner att de önskar mer kunskap om ekonomisk granskning vid tillståndsprövning.

I vår enkät ser vi även att det vanligaste svaret på "Vilka åtgärder skulle kunna göra arbetet med tillsynen bättre och effektivare?" (fråga 30), är ett bättre fungerande samarbete med skatteverket (svarat av tio kommuner).

I Länsrapporten 2016 är det tydligt att den vanligaste orsaken till ett återkallat serveringstillstånd är brister i ekonomisk skötsamhet (av 39 återkallelser av tillstånd gällde 25 den ekonomiska skötsamheten, det är 64%).

Trots att det är den vanligaste orsaken är det många kommuner som önskar mer kunskap i fråga. Mer inre tillsyn för ett tryggare och trevligare nöjesliv. (Läs mer i rapporten s. 32, 40, 45, 48)

5. Mer resurser - ger tryggare och trevligare nöjesliv

Antal stadigvarande serveringstillstånd ökar men årsarbetskraften för tillståndsprövning och tillsyn minskar.

2011 fanns det i Västra Götaland 36,42 årsarbetskrafter och 1 868 stadigvarande serveringstillstånd (Indikatorlabbet, 2018).

2018 fanns det i Västra Götaland 28,06 årsarbetskrafter och 2 289 stadigvarande serveringstillstånd (Indikatorlabbet, 2018).

Det innebär 421 fler tillstånd samtidigt som årsarbetskräfterna (antal heltidstjänster) minskat med 8,36, för åren 2011–2018.

Med mer resurser till arbetet med tillståndsprövning finns det goda möjligheter att göra omfattande utredningar innan tillstånd beviljas. Med mer resurser till tillsyn kan både det förebyggande arbetet öka och besöken på serveringsställen kan ske oftare.

Detta i sig kan bidra till att alkohollagen i högre utsträckning kommer följas. På så vis skyddas både folkhälsan, konsumenter och anhöriga från alkoholens baksidor (läs mer i rapporten s. 36, 37)

6. Självfinansierad verksamhet – låt arbetet med tillståndsprövning och tillsyn vara självfinansierat och inte belasta skattekollektivet

Det finns stora möjligheter för kommunerna att låta arbetet med tillståndsprövning och tillsyn av serveringstillstånd att vara självfinansierat. Alkohollagen (8 kap, 10§) ger mandat till kommunen att ta ut avgift både för tillståndsprövning och tillsyn. I kommunallagens andra kapitel går det att läsa om likställighetsprincipen som innebär att alla ska behandlas lika. En grupp ska inte gynnas framför en annan grupp. Därmed finns det skäl att inte använda skattepengar att bekosta tillståndsprövning och tillsyn. Vi ser i vår enkät att det finns utrymme att öka avgifterna för tillståndsprövning och tillsyn. Självfinansierad verksamhet gör att kostnaden betalas av användarna. Det frigör skattemedel som kan användas för att hjälpa de som dagligen hanterar alkoholens baksidor, såväl vård och polis, som barn och andra anhöriga. (Läs mer i rapporten s. 37-38, 48)

7. Mer utbildning till serveringspersonal – för att ge kompetens och mod att ingripa på plats och på så vis skapa ett tryggare och trevligare nöjesliv.

Ett sätt för kommunerna att stödja tillståndshavare i att följa lagen är att erbjuda dem utbildning i metoden Ansvarsfull alkoholservering eller liknande. I vår enkät (fråga 24) uppger 92 procent av kommunerna att de regelbundet erbjuder tillståndshavare utbildningen "Ansvarsfull alkoholservering" eller liknande.

I vår enkät (fråga 25) framkommer att utbildningarna ofta görs i samverkan med andra kommuner samt att hur ofta de erbjuds skiljer sig mycket mellan kommunerna. Vissa kommuner erbjuder utbildning tio gånger per år medan andra endast erbjuder vartannat år.

Det förekommer även att endast nya tillståndshavare erbjuder utbildning. Något som stärker tesen att mer ansvarsfull alkoholservice behövs är Drogvaneundersökningen för Västra Götaland. Där ser vi att det under 2018 var 26 procent av unga under 18 år i Västra Götaland, som serverats alkohol på restaurang (CAN 2019). (Läs mer i rapporten s. 41)

8. Minska antalet serveringstillstånd – för att minska tillgängligheten till alkohol och därmed värna folkhälsan

Alkohol är inte vilken vara som helst, det är vi överens om i Sverige. Därför har vi en särskild alkohollag, Systembolag och regler kring serveringstillstånd. Allt detta har bakgrund i att begränsa både efterfrågan och tillgänglighet.

För att minska skadeverkningar och konsumtion av alkohol är generella åtgärder såsom skatter och begränsningar av tillgängligheten, det som har både störst effekt och är mest kostnadseffektivt

Forte, (2013). Hasselgren (2012) skriver att förändringar i den totala konsumtionen av alkohol påverkar människors hälsa och att det är en folkhälsofråga att kontrollera alkoholens tillgänglighet.

Ju mer tillgängligt det är med alkohol, desto mer konsumeras och skadorna ökar på både individ- och samhällsnivå. För individer och samhället i stort är det av stor betydande att tillgängligheten är begränsad.

Med många serveringstillstånd och generösa öppettider minskar det skydd mot alkoholens skadeverkningar som samhället har byggt upp. Fem kommuner sticker ut markant i antal tillstånd per 10 000 invånare, med 37–82 tillstånd, att jämföra mot snittet i Västra Götaland på 16,3 per 10 000 invånare.

När det gäller småkommuner i Västra Götaland (färre än 10 000 invånare) är de välrepresenterade i toppen vad gäller antal tillstånd per 10 000 invånare. Det i relation till CAN:s rapport (Leifman, H. med flera) om ökad konsumtion och mer skador i småkommuner gör att vi föreslår extra återhållsamhet kring beviljandet av serveringstillstånd i mindre kommuner. I Västra Götaland räknas följande kommuner som småkommuner; Bengtsfors, Bollebygd, Dals-Ed, Essunga, Färgelanda, Grästorp, Gullspång Herrljunga, Hjo, Karlsborg, Mellerud, Sotenäs och Töreboda.

I data från Indikatorlabbet (2019) ser vi att bland de 15 kommuner som ligger i topp över antal serveringstillstånd per 10 000 invånare, återfinns vi nio av de 13 småkommuner som finns i Västra Götaland. Kan stor tillgänglighet till alkohol via många serveringstillstånd ge en ökad konsumtion och skador i småkommuner? (Läs med i rapporten s. 6, 45, 46).

För frågor kontaktas Ellen Garnwall, 070 659 26 08, ellen@lansnykterhetsforbundet.nu